

5. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2015, № 28, ст. 250.
6. Про внесення змін до Кодексу адміністративного судочинства України, Цивільного процесуального кодексу України та Господарського процесуального кодексу України (щодо здійснення судочинства в умовах воєнного чи надзвичайного стану : Проект Закону України від 26.04.2022 № 7316. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39489> (дата звернення 01.06.2022).

Ключові слова: воєнний стан, правосуддя, цивільна справа, письмове провадження, процесуальна форма, судовий розгляд.

Key words: martial law, justice, civil case, written proceedings, procedural form, judicial proceedings.

ФЕДОСЕНКО НАТАЛІЯ АНАТОЛІВНА

*Національний аерокосмічний університет імені М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут», доцент кафедри права
гуманітарно-правового факультету, кандидат юридичних наук, доцент*

ВПЛИВ ВОЄННОГО СТАНУ ЯК ФОРС-МАЖОРУ НА ВИКОНАННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

Питання виконання договірних зобов'язань під час наявності форс-мажорних обставин останнім часом є актуальним, оскільки у 2020 році таким форс-мажором була пандемія COVID-19 та обмеження, обумовлені нею. А з 24 лютого 2022 року вказане питання, взагалі, набуло надзвичайної актуальності у зв'язку із військовою агресією Російської Федерації проти України, що стало підставою введення воєнного стану в Україні [1; 2].

Визначення поняття «форс-мажорні обставини» міститься у Законі України «Про торгово-промислові палати в Україні», який встановлює у ч. 2 ст. 14-1, що такими обставинами є надзвичайні та невідворотні обставини, що об'єктивно унеможливають виконання зобов'язань, передбачених умовами договору (контракту, угоди тощо), обов'язків згідно із законодавчими та іншими нормативними актами [3]. Далі в цій статті закріплено перелік форс-мажорних обставин, серед яких загроза війни, збройний конфлікт або серйозна погроза такого конфлікту, включаючи але не обмежуючись ворожими атаками, блокадами, військовим ембарго, дії іноземного ворога, загальна військова мобілізація, військові дії, оголошена та неоголошена війна.

Так, стаття 617 Цивільного кодексу України (далі – ЦК) містить підстави звільнення від відповідальності за порушення зобов'язання: особа, яка порушила зобов'язання, звільняється від відповідальності за порушення зобов'язання, якщо вона доведе, що це порушення сталося внаслідок випадку або непереборної сили.

Відповідно до Закону України «Про торгово-промислові палати в Україні», Торгово-промислова палата України (далі – ТПП) та уповноважені нею регіональні торгово-промислові палати засвідчують форс-мажорні обставини (обставини непереборної сили) та видають сертифікат про такі обставини.

У контексті подій, які сьогодні відбуваються в Україні, Торгово-промислова палата України нібито спростила процедуру засвідчення форс-мажорних обставин. З метою позбавлення обов'язкового звернення до ТПП України та уповноважених нею регіональних ТПП і підготовки пакету документів у період дії введеного воєнного стану, на сайті ТПП України розміщено 28.02.2022 року загальний офіційний лист ТПП України щодо засвідчення форс-мажорних обставин (обставин непереборної сили). Це надало можливість за необхідністю роздруковувати відповідне підтвердження всім, кого це стосується [4].

Однак, не все виглядає так однозначно виглядає на практиці. В умовах воєнного стану критично важливим є забезпечення належного та безперервного функціонування діяльності всіх суб'єктів господарювання для підтримання всього сектору економіки держави, сплати податків та зборів, у тому числі докладання максимальних зусиль для виконання взятих на себе зобов'язань перед контрагентами. Наразі, за відсутності релевантної господарської практики щодо звільнення від відповідальності у зв'язку з розпочатою РФ війною в Україні, стверджувати про достатність одного лише листа ТПП України від 28.02.2022 року за вих. № 2024/02.0-7.1 для звільнення від відповідальності у разі прострочення виконання зобов'язань, підстав немає. Факт війни в Україні не означає беззаперечну неможливість виконання всіх зобов'язань, та в усіх без винятку населених пунктах України. Руйнівні наслідки війни в окремих населених пунктах не виключає можливість виконання зобов'язань в решті регіонів України.

Важливим завданням в ці складні часи є підтримка її економіки України, в тому числі шляхом виконання договірних зобов'язань, сплати податків та інших обов'язкових платежів. Форс-мажор є тим інструментом, який дозволяє звільнити відповідальності за прострочення виконання зобов'язання, якщо для цього були дійсні вагомі причини.

Отже, ч. 1 ст. 617 ЦК встановлює, що особа, яка порушила зобов'язання, звільняється від відповідальності за порушення зобов'язання, якщо вона доведе, що це порушення сталося внаслідок випадку або непереборної сили.

У разі якщо інше не передбачено законом або договором, суб'єкт господарювання за порушення господарського зобов'язання несе господарсько-правову відповідальність, якщо не доведе, що належне виконання зобов'язання виявилось неможливим внаслідок дії непереборної сили, тобто надзвичайних і невідворотних обставин за даних умов здійснення господарської діяльності (ч. 2 ст. 218 Господарського кодексу України (далі – ГК).

З огляду на дані положення кодексів, очевидним є те, що саме по собі включення до переліку форс-мажорних обставин воєнних дій, не свідчить про те, що це автоматично звільняє сторону зобов'язання від відповідальності за невиконання її обов'язку. Така сторона повинна довести в кожному випадку наявність причинно-наслідкового зв'язку між воєнними діями та невиконання нею зобов'язань.

Список використаних джерел:

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> (дата звернення: 30.05.2022).
2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 30.05.2022).
3. Про торгово-промислові палати в Україні: Закон України від 02.12.1997 № 671/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671/97-вр#Text> (дата звернення 30.05.2022).
4. Щодо засвідчення форс-мажорних обставин: Лист Торгово-промислової палати 2024/02.0-7.1 від 28.02.2022 URL: <https://ucci.org.ua/uploads/files/621cba543cda9382669631.pdf> (дата звернення: 30.05.2022).

Ключові слова: виконання договірних зобов'язань, форс-мажорні обставини, воєнний стан, звільнення від відповідальності.

Key words: fulfillment of contractual obligations, force majeure, martial law, release from liability.

АПАЛЬКОВА ІННА СЕРГІЇВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри цивільного процесу, кандидат юридичних наук*

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ОСОБИ, БЕЗВІСТИ ЗНИКЛОЇ В УМОВАХ ВІЙНИ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

Через повномасштабну війну росії проти України та злочинні дії окупантів у багатьох регіонах нашої держави, таких як Херсонська, Миколаївська, Запорізька, Донецька, Луганська, Харківська області, відбуваються викрадення громадян. Доля багатьох українців наразі залишається невідомою, зв'язок між рідними та близькими втрачений. Тому важливим для людей, які втратили зв'язок з близькою людиною, є визначення правового статусу особи, з якою втрачено зв'язок і місцезнаходження якої невідомо.

Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти» та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення правового регулювання суспільних відносин,